

Sygn. akt III AUa 343/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Romana Mrotek
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.) SSA Beata Górska
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 19 stycznia 2016 r. w Szczecinie

sprawy M. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do emerytury w obniżonym wieku

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 24 lutego 2015 r. sygn. akt VII U 685/14

zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i przyznaje ubezpieczonemu M. M. prawo do emerytury od dnia 19 listopada 2013 roku.

SSA Beata Górska SSA Romana Mrotek SSA Jolanta Hawryszko

Sygn. akt III AUa 343/15

UZASADNIENIE

Ubezpieczony M. M. wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z 14.01.2014 odmawiającej przyznania prawa do emerytury twierdząc, że decyzja jest błędna, gdyż przez ponad 22 lata, tj. od 03.11.1975 do 28.02.1998 świadczył pracę w (...) Spółdzielni (...) w G. w szczególnych warunkach w charakterze elektromontera instalacji i urządzeń elektroenergetycznych, a następnie od 01.03.1998r. do 30.09.1998r. w (...) Spółdzielni (...) w G. w likwidacji, jako dozorca z obowiązkami obsługi i demontażu urządzeń elektroenergetycznych i chłodniczych.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania podnosząc, że ubezpieczony

nie wykazał, aby wykonywał pracę w szczególnych warunkach przez okres wymaganych co najmniej 15 lat. Organ nie zaliczył okresu pracy od 03.11.1975 do 28.02.1998 w oparciu o przedłożone świadectwa pracy z 28.02.1998 i wykonywania pracy w szczególnych warunkach z 28.02.1998, gdyż w porównaniu z wpisami do książeczki ubezpieczeniowej występowała niezgodność co do zajmowanych stanowisk.

Wyrokiem z 24 lutego 2015r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Sąd I instancji ustalił, że M. M., urodzony (...), ukończył 60 lat (...), nie jest członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego, wniosek o emeryturę złożył 17.10.2013. Od 1.09.1968 do 31.08.1971 roku był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie (...) w K. w pełnym wymiarze czasu pracy jako uczeń praktycznej nauki zawodu w specjalności elektromonter. Z dniem 3 listopada 1975 roku M. M. rozpoczął pracę w (...) Spółdzielni (...) w G. Oddziale P. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku elektryka. Oddział P. zajmował się produkcją twarogów, serów twardych, kazeiny. W dniu 27 listopada 1979 zdał egzamin upoważniający do wykonywania pracy przy eksploatacji urządzeń energetycznych w zakresie cieplnych urządzeń odbiorczych, parowych i wodnych oraz pomp, sprzężarek wraz z sieciami. Ubezpieczony posiadał pisemny zakres obowiązków. Zgodnie z zakresem czynności, do codziennych obowiązków ubezpieczonego należało dozоровanie i obsługa urządzeń elektroenergetycznych, sprzężarek powietrznych i amoniakalnych. Uruchamiał wszystkie urządzenia elektroenergetyczne, które były niezbędne do produkcji. Łącznie w zakładzie znajdowało się kilkaset silników elektrycznych, w kilku pomieszczeniach. Ubezpieczony, jako jedyny pracownik nadzorujący pracę tych urządzeń, przemieszczał się pomiędzy tymi urządzeniami i kontrolował ich pracę. Ubezpieczony usuwał awarie urządzeń chłodniczych, z tym że w razie większych awarii jedynie uczestniczył w naprawie urządzeń, wykonywanej przez specjalistów. Od 1992 roku otrzymał dodatkowo obowiązki prowadzenia magazynu środków chemicznych (steżonego kwasu solnego, siarkowego, sodu kaustycznego). W trakcie zatrudnienia w (...) Spółdzielni (...) w G. ubezpieczony uzyskał zaświadczenie kwalifikacyjne E w zakresie eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych do 1 KV (3 kwietnia 1987 roku) oraz ukończył kurs ratownictwa chemicznego (od 10 do 12 września 1992 roku). Dokumenty, w tym przede wszystkim te, określające wysokość wynagrodzenia ubezpieczonego, określały M. M. mianem elektromontera, elektromechanika-konserwatora bądź elektryka. Według świadectwa pracy z 28 lutego 1998 roku, stosunek pracy z ubezpieczonym ustał 28 lutego 1998 za wypowiedzeniem w oparciu o ustawę z 25 grudnia 1989 roku o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn zakładu pracy (Dz.U. nr 4 poz. 19 z 27 stycznia 1990 roku); nadto stwierdzało, że wykonywał w okresie 3 listopada 1975/28 lutego 1998 pracę w szczególnych warunkach jako elektromonter – konserwator. W dniu 28 lutego 1998 ubezpieczonemu wydano również świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach, które stwierdzało, że od 3 listopada 1975 do 28 lutego 1998 pracował stale i w pełnym wymiarze czasu na stanowisku elektromontera instalacji i urządzeń elektroenergetycznych, określonym w rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983 roku (Dz.U. nr 8 poz. 43) oraz w uchwale nr 16/83 (...) Związku (...) z dnia 27 czerwca 1983 roku w wykazie A dział II nr 1 pkt 4. W dniu 1 kwietnia 2014 roku likwidator (...) Spółdzielni (...) w G. wystawił M. M. świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach, zgodnie z którym w okresie od 3 listopada 1975 roku do 28 lutego 1998 roku stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę elektromechanika – konserwatora na stanowisku elektromontera instalacji i urządzeń elektroenergetycznych wymienionym w wykazie A dziale II poz. 1 – remont i eksploatacja urządzeń elektroenergetycznych wykazu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 12 lipca 1983 roku w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu zdrowia i opieki społecznej (Dz.Ur. MZiOS nr 8 poz. 40 ze zm.).

Na dzień 1 stycznia 1999 roku organ rentowy uwzględnił ubezpieczonemu M. M. 29 lat, 9 miesięcy i 10 dni okresów składkowych oraz 6 miesięcy i 9 dni okresów nieskładkowych, tj. łącznie 30 lat 3 miesiące i 19 dni okresów ubezpieczenia. Organ rentowy nie uwzględnił pracy w warunkach szczególnych.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny sąd okręgowy uznał, że odwołanie ubezpieczonego było nieuzasadnione i powołał przepisy art. 184 ust. 1, ust. 2 i art. 32 ust. 1 i ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity opubl. w Dz. U. z 2015 roku, poz. 748, ze zm.) - zwanej ustawą emerytalną – w zw. z § 4 ust. 1 i pkt 13 działu X, pkt 25 działu XIV załącznika – wykazu A

rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43 ze zm.) - zwane dalej „rozporządzeniem z dnia 7 lutego 1983 roku”. W ocenie sądu okręgowego, ze względu na ciągłość wykonywania obowiązków i konieczność obsługi wszystkich urządzeń niezbędnych do produkcji w Oddziale P., nie sposób było wyodrębnić ilość czasu spędzanego przez ubezpieczonego na poszczególnych czynnościach. Zdaniem sądu I instancji wykonywanie przez ubezpieczonego napraw i konserwacji maszyn i urządzeń używanych przy produkcji twarogów i serów nie mogły zostać uznane za pracę w warunkach szczególnych, także z tego powodu, że prace wykonywane w przemyśle mleczarskim nie zostały ujęte w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia 7 lutego 1983 roku. Zarówno w rozporządzeniu, w dziale X „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”, jak i w resortowym zarządzeniu nr 16 Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 31 marca 1988r. nie są wymienione prace wykonywane w przemyśle mleczarskim. W ocenie sądu okręgowego tylko jedna z prac wykonywanych przez M. M. – Prace w chłodniach składowych i przyzakładowych o temperaturze wewnętrznej poniżej 0°C (poz.7), została wymieniona w wykazach A lub B rozporządzeniu z 7 lutego 1983r., w wykazie A dział X w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym. Sąd okręgowy miał na uwadze, iż w przedłożonej przez M. M. uchwale nr 16/83 Zarządu Centralnego Związku Spółdzielni (...) z 27 czerwca 1983 r. w sprawie stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach w spółdzielczości mleczarskiej wskazano, że pracami w warunkach są prace maszynisty chłodniczego, prace wykonywane przy obsłudze pras filtracyjnych, wirówek i suszarek w przemyśle mleczarskim, lecz rozporządzenie z 7 lutego 1983r. nie wymienia tego rodzaju pracy, ograniczając się do stanowisk przy prasach wirówkach i suszarkach wyłącznie do przemysłu drożdżowego i piwowarskiego. Brak jest również podstaw prawnych do zakwalifikowania pracy ubezpieczonego przy obsłudze stacji sprężarek oraz bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń (...) na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, do prac wykonywanych w szczególnych warunkach. Uchwała Zarządu Związku Spółdzielni (...), na którą powołał się ubezpieczony, nie stanowi źródła prawa materialnego. Uchwała była dla sądu nieprzydatna, gdyż rozporządzenie nie tylko nie wymienia konkretnych stanowisk, ale nawet ogólnie nie uwzględnia prac w przemyśle mleczarskim. Sąd nie kwestionował, że ubezpieczony wykonywał część swoich obowiązków jako elektromonter, elektryk, maszynista chłodniczy i konserwator w warunkach, o jakich mowa w wykazie A Dziale X pkt 7 (w chłodniach o temperaturze wewnętrznej poniżej 0°C), niemniej jednak był to jedynie niewielki wycinek powierzonych mu obowiązków. W ocenie sądu I instancji ubezpieczony nie spełnił wszystkich warunków do uzyskania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Apelację od wyroku złożył M. M., który zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.: a) art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej w zw. z § 1 ust. 1 w zw. z pkt 7 działu X oraz pkt 9, 24 i 25 załącznika do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. przez uznanie, że okres zatrudnienia ubezpieczonego od 3 listopada 1975 r. do 28 lutego 1998 r. w (...) Spółdzielni (...) w G. nie może być zakwalifikowany jako okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze,

b) § 1 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983r. oraz art. 2 Konstytucji RP wskutek pominięcia przez sąd okręgowy, przy dokonywaniu wykładni przepisów o których mowa w punkcie a), wykazu stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach w spółdzielczości mleczarskiej, stanowiącego załącznik nr 1 do uchwały nr 16/83 Zarządu Centralnego Związku (...) z 27 czerwca 1983 r. (Biuletyn CZSMI Nr 5, poz. 34),

c) zasady zaufania do państwa i stanowionego prawa, wywodzonej z art. 2 Konstytucji RP, z uwagi na nieuwzględnienie skutków, jakie przed wejściem w życie Konstytucji z 1997r., wywoływały wcześniej obowiązujące akty prawne, w tym w szczególności zarządzenia.

Ubezpieczony wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie prawa do emerytury w wieku obniżonym z tytułu pracy w warunkach szczególnych, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Szczecinie VII Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania.

Sąd apelacyjny rozważył sprawę i uwzględnił apelację.

Fakty w sprawie są bezsporne, natomiast istota rozstrzygnięcia zasada się

na zastosowaniu prawa materialnego i w tej kwestii sąd apelacyjny zajął stanowisko odmienne od przyjętego przez sąd I instancji. Sąd okręgowy błędnie bowiem ograniczył swoje rozważania prawne do zbadania jedynie kwestii, czy prace wykonywane przez ubezpieczonego mieszczą się w wykazie do rozporządzenia z 7 lutego 1983r.

Z prawidłowych ustaleń sądu okręgowego - które sąd apelacyjny przyjmuje za własne - niewątpliwie wynika, że M. M. osiągnął wymagany wiek emerytalny, legitymuje się odpowiednim okresem składkowym i nieskładkowym oraz nie przystąpił do OFE, czyli spełnił wymagania przewidziane w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach, jednak z wyjątkiem wymogu przepracowania co najmniej 15 lat w warunkach szczególnych, ponieważ sąd okręgowy nie zaliczył do pracy w warunkach szczególnych okresu pracy od 03.11.1975r. do 28.02.1998r. w (...) Spółdzielni (...) w G. w Oddziale w P.. W świetle zgromadzonego materiału dowodowego, w tym oryginalnej dokumentacji źródłowej pochodzącej z okresu zatrudnienia ubezpieczonego, w sprawie nie ulega wątpliwości jaki był rzeczywisty charakter zatrudnienia ubezpieczonego i zakres jego obowiązków w spornym okresie od 03.11.1975r. do 28.02.1998r. M. M. pracując bowiem na stanowiskach różnie określanych w poszczególnych dokumentach pracowniczych, jako elektryk, elektromechanik, elektromonter, czy maszynista lub konserwator, faktycznie będąc pracownikiem warsztatów, zajmował się codzienną konserwacją urządzeń chłodniczych, linii rozlewniczych, wirówek, pasteryzatorów oraz pozostałych urządzeń znajdujących się w zakładzie mleczarskim (kop. na k.21), a od 01.06.1991r. wykonując dodatkowo zadania obsługi hydrofornii. W 1992 roku powierzono mu również prowadzenie magazynu środków chemicznych; jak wynika z pisemnego zakresu obowiązków ubezpieczony od 11.09.1992 r. (k.46 a.o.) był w pełnym wymiarze czasu pracy maszynistą w maszynowni chłodniczej, przy agregatach składowych i chłodniach z temperatura poniżej 0 st.C, oraz hydroforni w P., gdzie zajmował się stałą kontrolą (dozorem) prac sprężarek powietrza, pomp głębinowych, odżelaziaczy, zespołu zbiorników wodnych i ujęć wodnych. Jak ustalił sąd okręgowy, ubezpieczony posiadał uprawnienia do eksploatacji urządzeń energetycznych w zakresie cieplnych urządzeń odbiorczych, parowych, wodnych i pomp, sprężarek, w zakładzie uruchamiał i nadzorował pracę urządzeń elektroenergetycznych, dbając o ich bieżącą konserwację, dokonując również remontów urządzeń elektroenergetycznych i cieplnych (pras filtracyjnych, wirówek i suszarni, kotłowni wytwarzające podciśnieniową parę do pasteryzacji mleka) i nadzorował agregaty chłodnicze.

Prawo do spornej emerytury jest regulowane artykułem 184 ustawy emerytalnej; jedną z przesłanek koniecznych do jego nabycia jest posiadanie według stanu rzeczy na dzień 1 stycznia 1999 r. (wejścia w życie wymienionej wyżej ustawy) wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach, ustalanego na zasadach dotychczasowych, wynoszącego, co najmniej 15 lat. Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach, uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne bądź otoczenia. Stosownie do treści art. 32 ust. 4 cyt. ustawy wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Wykładani pojęcia „przepisy dotychczasowe” dokonał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 orzekając, że odesłanie do tych przepisów nie upoważnia do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska na których wykonuje się prace w szczególnych warunkach. Aktem prawnym normującym tę problematykę jest rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Sąd pierwszej instancji prawidłowo zatem przyjął że zastosowanie znajdują przepisy rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. oraz mający charakter branżowo – stanowiskowy wykaz A wymienionego rozporządzenia. W kwestii przepisów dotychczasowych – wskazana linia orzecznicza była podtrzymywana w kolejnych wyrokach Sądu Najwyższego, w których podkreślano, iż upoważnienie dla właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralnych związków spółdzielczych nie stwarzało ani podstawy prawnej do wydawania aktów niezgodnych z powszechnie obowiązującym prawem, ani nie przewidywało możliwości wykraczania poza wykazy prac wykonywanych w szczególnych warunkach wymienionych w załączniku do rozporządzenia (v. wyroki Sądu Najwyższego z: 16 listopada 2010 r., I UK 124/10, 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07, 20 października 2005 r., I UK 41/05, 23 listopada 2004 r., teza 2 I UK15/04, 21 kwietnia 2004 r. II UK 337/03). W bogatym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego

stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wspomnianego załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów. W świetle art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej pracami w szczególnych warunkach nie są bowiem wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w tymże rozporządzeniu. Przepis § 1 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983r. stanowi zresztą, że akt ten ma zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4 - 15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do niego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10). Odnosząc się zatem wprost do zarzutów apelacji zaakcentować należy, że chodzi tu tylko o rodzaj pracy określony w § 4-15 rozporządzenia, zgodnie z przypisaniem jej do działu przemysłu umieszczonego w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Przyznając zatem rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. zasadniczą rolę w kwalifikowaniu prac w szczególnych warunkach należy podkreślić, że w świetle przepisów wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia, wyodrębnienie prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do obniżonego wieku emerytalnego. Taki sposób kwalifikacji prawnej prac nie jest przypadkowy, bowiem specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu i branż determinuje charakter świadczonych w nich prac oraz warunki, w jakich są wykonywane, ich uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki (tak Sąd Najwyższy w wyrokach z 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09 i I UK 24/09). Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (wyrok Sądu Najwyższego z 19 maja 2011 r., III UK 174/10). Należy również wyjaśnić, że powoływana przez ubezpieczonego w apelacji uchwała nr 16/83 Zarządu Centralnego Związku Spółdzielni (...) z 27.06.1983r. w sprawie stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach w spółdzielczości mleczarskich, nie jest źródłem powszechnie obowiązującego prawa, ale ma istotne znaczenie dowodowe (wyrok Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 2011 r., sygn. I UK 351/10, LEX nr 863944, wyrok Sądu Najwyższego z 26 maja 2011 r., sygn. II UK 356/10, LEX nr 901608). Sąd Najwyższy bowiem w uchwale z 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243) wskazał jako nadal stosowane "przepisy dotychczasowe" tylko niektóre przepisy rozporządzenia, wyłączając dalsze obowiązywanie tych, które zawierały upoważnienie dla ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralnych związków spółdzielczych do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do wykazów obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. To pozwala na wniosek, że ustanowione przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach przepisy, o których mowa w odesłaniu, to tylko przepisy rozporządzenia, a wśród nich § 2 ust. 1 stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, § 4-8a, określające wiek emerytalny i staż wymagany od pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia oraz te wykazy. Oznacza to tyle, że zarządzenia resortowe nie mogą zatem stanowić samodzielnej podstawy prawnej indywidualnych decyzji, jednak - mając swoje umocowanie w ustawie i rozporządzeniu i nie odnosząc się do praw podmiotowych obywateli - nadal obowiązują jako wykazy prac świadczonych w szczególnych warunkach, o skutkach wykonywania których stanowi ustawa emerytalna i utrzymane jej mocą rozporządzenie. W konsekwencji w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wykazy resortowe mają charakter informacyjny, techniczno-porządkujący i uściślający, w szczególności, gdy w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia nie wymienia się określonych stanowisk, lecz operuje się pojęciem ogólnym (por. np. wyroki z 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392; z 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306; z 25 lutego 2009 r., II UK 227/08, LEX nr 736740; z 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247; z 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405). Wykaz resortowy

ułatwia identyfikację określonego stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach. Tym bardziej więc posłużenie się resortowym wykazem stanowisk jest uzasadnione, a nawet konieczne, gdy dany rodzaj prac został wymieniony z wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia jedynie ogólnie, bez wskazania jakiegokolwiek kryterium zakwalifikowania go do jednego z wykazów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 maja 2011 r., sygn. II UK 356/10, LEX nr 901608). W uchwale nr 16/83 Zarządu Centralnego Związku Spółdzielni (...) z dnia 27.06.1983r. w sprawie stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach w spółdzielczości mleczarskich, wymieniono na prace odpowiadające wymienionym pod poz. 24 działu XIV, wykazu A - stanowiącego załącznik nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. W załączniku 1 do uchwały nr 16/83 z dnia 27 czerwca 1983 r. istotnie wymieniono

- w dziale X „w rolnictwie i przemyśle rolno – spożywczym” pod poz. 13 – prace przy obsłudze pras filtracyjnych, wirówek i suszarek w przemyśle mleczarskim,

- w dziale XIV „Prace różne” pod poz. 9 bezpośrednią obsługę sprężarek, jako maszynista sprężarek i jako obsługa sprężarek stacjonarnych,

- w dziale XIV „Prace różne” pod poz. 24 m.in. dozór inżyniersko - techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, ale przedmiotowe prace odnoszą się do Działu X - W rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym i pracowników zatrudnionych przy obsłudze prac filtracyjnych wirówek i suszarek w przemyśle mleczarskim tj. wskazanych w poz. 7 i 13.

Odnosząc się zatem już konkretnie do zatrudnienia ubezpieczonego, sąd okręgowy stwierdził, że żadna z prac ubezpieczonego nie została zakwalifikowana do prac z wykazu A do rozporządzenia z 7 lutego 1983r., wobec czego na gruncie wymienionego rozporządzenia nie może być uznana za prace w szczególnych warunkach. Sąd apelacyjny prezentuje jednak odmienne stanowisko prawne, gdyż jakkolwiek zakres branżowy nie jest bez znaczenia, i wymaga uwagi, co zostało powyżej obszernie wyjaśnione, to jednak drugim, i to równie istotnym kryterium, jest faktyczne wykonywanie pracy na stanowiskach w warunkach szczególnych. Praca ubezpieczonego, mającego wykształcenie zawodowe w zawodzie elektromontera i posiadającego uprawnienia do obsługi urządzeń elektroenergetycznych, w (...) Spółdzielni (...) w G. w D. Produkcji w P. nie ulegała zmianie: do jego obowiązków należał bieżący i stały dozór techniczny wszystkich urządzeń elektroenergetycznych, chłodniczych, urządzeniach przy ujęciu wody pobieranej do produkcji, a nadto wykonywał prace przy obsłudze (naprawy, bieżąca konserwacja) urządzeń elektroenergetycznych i chłodniczych, przy prasach filtracyjnych, wirówkach, sprężarkach, znajdujących się w oddziale w P.. Jak ubezpieczony wyjaśnił dodatkowo na rozprawie apelacyjnej otrzymał mieszkanie służbowe właśnie w P., aby mógł na miejscu stale i na bieżąco nadzorować oraz obsługiwać wszystkie urządzenia znajdujące się w hali w zakładzie produkcyjnym (mleczarskim). Ubezpieczony uzupełniająco podał też na czym polegała jego praca oraz przedstawił opis poszczególnych hal i pomieszczeń, w których znajdowały się pozostające pod jego pieczę (bieżącą konserwacją, nadzorem oraz naprawami) poszczególne urządzenia. W ocenie sądu apelacyjnego praca ubezpieczonego odpowiadała wymogom pracy w warunkach szczególnych i w mieściła się w przepisowym wykazie prac ujętych pod: - poz. 24 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r, wymieniającego kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywaną są prace wymienione w wykazie,

- poz. 25 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r, wymieniającego bieżącą konserwację agregatów i urządzeń oraz prace budowlano-montażowe i budowlano-remontowe na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. – w obu przypadkach w zw. z pkt 7 działu X „W rolnictwie i przemyśle rolno – spożywczym” – a zatem w chłodniach składowych i przyzakładowych o temperaturze wewnętrznej poniżej 0 st.C.

Sąd apelacyjny podkreśla, że czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w

rozumieniu rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, objęte poz. 24 działu XIV wykazu A, to te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanym z kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 6 maja 2008 r., I UK 327/07, LEX nr 829092; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653, wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 23 sierpnia 2012 r., sygn.III AUa 366/12. Lex nr 1217674). Objęcie nadzorem lub kontrolą także innych niż wymienione w wykazie A prac nie wyłącza możliwości zakwalifikowania samego nadzoru lub kontroli jako pracy w szczególnych warunkach, jeżeli te inne (podlegające dozorowi lub kontroli) prace nie są na danym oddziale lub wydziale podstawowe (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07, LEX nr 375689). W odniesieniu do stanu faktycznego sprawy, należy również wskazać, iż łącznikiem pozwalającym na uznanie czynności dozoru lub kontroli za pracę w szczególnych warunkach jest narażenie ubezpieczonego na czynniki istniejące na stanowisku pracy w zakładzie ze szkodliwymi czynnikami. Należy podkreślić, iż zgodnie z utrwaloną linią orzecznictwa osoba wykonująca nadzór lub kontrolę nie musi stale przebywać na stanowiskach, gdzie jest wykonywana praca w szczególnych warunkach. W sytuacji, gdy czynności kontrolno-nadzorcze są pracą w szczególnych warunkach wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, nie ma żadnej potrzeby ustalania, ile czasu pracownik poświęcał na bezpośrednią kontrolę stanowisk pracy, a ile - na inne, które również były związane z tą kontrolą, choćby miały charakter biurowy. Okres wykonywania takiej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu z 7 lutego 1983 r. niezależnie od tego, ile czasu pracownik poświęca na bezpośrednią kontrolę i nadzór.

Z materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie jednoznacznie wynika, że w spornym okresie zatrudnienia od 03.11.1975 do 28.02.1998 M. M. wykonywał pracę odpowiadającą opisanym powyżej warunkom. Niezależnie od powyższego sąd apelacyjny wskazuje, iż jak wynika z logicznych i spójnych zeznań świadków, znajdujących potwierdzenie w źródłowej dokumentacji z okresu zatrudnienia wnioskodawca w przeważającej mierze prowadził dozór inżynieryjno – techniczny, ale również zajmował się bieżącą konserwacją agregatów i urządzeń, przebywając na oddziałach produkcyjnych będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie w dziale X pod poz. 7 wykazu A rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983r. Ubezpieczony niewątpliwie był zatem narażony na działanie tych samych czynników szkodliwych dla zdrowia, jak pracownicy produkcyjni. Mając na uwadze powyższe sąd apelacyjny wskazuje, iż prace, nad którymi bezpośredni nadzór należał do obowiązków wnioskodawcy, miały zatem charakter prac w szczególnych warunkach.

W ocenie sądu apelacyjnego, pogląd prawny sądu okręgowego był zatem błędny, jako że nie uwzględnił dorobku judykatury, a przy tym nie został przekonująco uzasadniony. Zgodnie z art. 184 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczonemu urodzonemu po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 ustawy, tj. po ukończeniu 60 lat, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęła okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze tj. 15 lat oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 ustawy, tj. 25 lat. W stanie sprawy, właściwe zastosowanie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, prowadziło do wniosku, że okres zatrudnienia ubezpieczonego w (...) Spółdzielni (...) w G. wyniósł ponad 15 lat (03.11.1975 – 28.02.1998r.).

Wobec przedstawionej oceny prawnej sąd apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i orzekając co do istoty sprawy, przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od 19.11.2013 roku - to jest dnia osiągnięcia wieku 60 lat - zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej.

SSA Beata Górska SSA Romana Mrotek SSA Jolanta Hawryszko